

DOBER PANJ – KAJ JE TO?

Prevedla: I. OGRIN

Kakšen bi moral pravzaprav biti panj, da bi ustrezal sodobnemu čebelarstvu? To, pa tudi druga vprašanja se zastavljajo čebelarjem, ko zadenejo ob pisano ponudbo panjev pri nas, zato je o tem potrebno spregovoriti.

ZČOJ je sicer standardizirala štiri tipe panjev: DB, LR, pološka in AŽ panj, vendar pa vsa naša in svetovna literatura priporoča le LR panj, ki ga popularizira z opombo, da bomo še boljše rezultate dosegli z nizkim satjem, t. i. Fararovi panji. Ta nesistematičnost vnaša zmedo med čebelarje, ki ne vedo, katero vrsto panja naj uporabijo, kateri panji so najustreznejši za sodobno čebelarjenje in še marsikaj. Po svetu pa čebelarji nimajo teh dilem; sprejeli so LR panj in z njim uspešno čebelarijo. Edina izjema je Fararjev panj, ki zadnjih 20 let osvaja čebelnjake po svetu, tako da v Ameriki in Avstraliji ocenjujejo, da jih je že 30 odstotkov.

Ugleden ameriški čebelar Elvin (iz države New York) meni, da mora kakovostni panj ustrezati dvema osnovnima zahtevama: čebelam mora biti prijeten dom, konstruiran pa bi moral biti tako, da bi bil primeren za opravljanje vseh del, ki jih zahteva sodobno čebelarstvo. Prvo zahtevo izpolnjuje ustrezen zaboj, drugo pa premično satje.

Iznajdba satnika in njegov razvoj sta odločilno vplivala na splošen razvoj čebelarstva. Brez poglobljenega razumevanja je težko doumeti pomembnost satnika v čebelarstvu, posebej še pomembnost njegove oblike in velikost njegove površine. Zato je potrebno posebej študirati razvoj satnika, da bi razumeli njegov pomen in mesto v sodobnem čebelarstvu.

Res je sicer, da so panje izdelovati tudi pred odkritjem premičnega satja, saj je panj v najširšem pomenu besede katerikoli zaprt prostor, v katerem si čebele uredijo svoj dom. Vendar pa je odkritje omogočilo izdelavo optimalnega panja ter izboljšave pri drugi čebelarski opremi, kar je izpopolnilo čebelarsko tehnologijo in s tem prispevalo k splošnemu napredku čebelarstva.

Galup je večkrat dejal, da je kakovostna čebelja družina sposobna pridelati med

tudi v navadnem sodu ali zaboju za žeblje v enaki količini in kakovosti kot v najboljšem in najdražjem panju, če so vsi drugi pogoji enaki. Vendar se ta trditev nanaša predvsem na moč čebelje družine, katere razvoj pa je odvisen skoraj samo od kakovostnega panja ter oblike in površine satnikov.

V naravi čebele gradijo satje ovalne oblike. Teoretično bi tej obliki najbolj ustrezalo satje okrogle oblike, vendar zaradi praktičnih razlogov izdelujejo satje pravokotne oblike, ki so nekako še najbližji naravni obliki.

Quimby je prvi skonstruiral satje, upoštevajoč Huberjevo načelo zaprtega satja iz leta 1789. Takoj za tem je Langstrot skonstruiral in patentiral svoj nizki sat in panj. Dadant je po preselitvi v Ameriko prevzel Quimbyjev sat, ki je v Dadant – Blatovem panju ostal do danes enake velikosti.

Vendar so veliki satniki v sladišču neustrezni, kar čebele dokazujejo s tem, da prično rojiti oziroma težje prehajajo v medišče, pa čeprav je le-to izpolnjeno z nizkimi sati.

Velike površine satov, ki jih čebelar namesti v plodišče, čebele obremenjuje, in ker pričakujejo še enkrat večjo površino, raje zapustijo panj ter si pričnejo iskati udobnejši dom, kot pa bi prešle v medišče. Na nizkem satju pa čebelja družina redko ali skoraj nikoli ne pokaže nagnjenosti k rojenju, če naklade pravočasno dodajamo oz. če pravočasno razširimo prostor. Ta pojav je izrazil pri Dadant-Blatovih pa tudi pri drugih panjih, ki imajo veliko satje.

Zanimive so prednosti Langstrotovega satja v primerjavi z drugim, višjim satjem, ki ga je objavil Ruth v svoji enciklopediji:

- nizko satje dopušča uporabo nizkih naklad, ki so za delo primernije;
- z nizkega satja lažje odstranimo pokrovčke, ker nož pokrije vso širino sata;
- nizko satje lažje povezujemo, manj se deformira ter omogoča uporabo radialnega točila;
- nizko satje manj uničuje čebele pri delu;
- pri nizkem satju čebele lažje in hitreje zapirajo med;
- če so pozimi čebele prepuščene same

sebi, lažje prezimijo;

– nizko satje je lažje in z njim je lažje rokovati.

Poleg teh prednosti Ruth še dodaja: Vsi ti razlogi, ki govorijo v prid uporabi Langstrotovega satja, postanejo še prepričljivejši, če je satje še malo nižje, vendar enake dolžine. Nato navaja prednosti nizkega satja, če z njim rokujejo starejši čebelarji, boljše prezimovanje čebel v nizkem satju, kjer čebele uporabljajo dve ulici za vodoravno gibanje, spomladi se družine hitreje razvijajo itd.

Satje, ki ga uporabljam in priporočam sam, ni moj umotvor, ampak je narejen na osnovi načel sodobne čebelarstva (svetovne) znanosti in prakse. Ni niti Dadantovo niti Langstrotovo satje, niti nima Dadantovih ali Langstrotovih polovičnih satov, s katerimi je svoje čase čebelaril profesor Farar, temveč je to satje, ki upošteva vse prednosti plitkega satja, z notranjo mero 42 x 16 cm. Tako velikost satja sta doslej zagovarjala tudi naša znana čebelarja Vasa Hrnjak in Branko Relić.

Satje ima površino 6,72 dm², na njej pa je možno postaviti 5.000 celic. Danes lahko dobimo odbirne matice, ki dnevno zaležejo do 3.000 jajčec, kar pomeni, da je potrebno v plodišču zagotoviti do 60.000 delavskih celic. Panj z 12 sati 42 x 16 cm povsem ustreza tej zahtevi po prostoru. Poleg tega je za razvoj čebelje družine potrebno zagotoviti tudi prostor za shranjevanje najmanj 25 kg krme, medu in cvetnega prahu. To zopet ustreza ravno prostornini ene naklade. Dve končnici, nakladi optimalno ustrezata zahtevam čebelje družine v plodišču. V medišču sta tudi potrebni dve, včasih tudi tri naklade oz. prostornina za 50 do 70 kg medu.

S tem smo število naklad in satov zmanjšali na najmanjšo možno mero ter v celoti izkoristili vse prednosti naklad z nizkim satjem. Morda bi bilo še nižje satje

ustreznejše za spomladanski razvoj čebelje družine, vendar bi to zelo otežilo čebelarjevo delo in občutno podražilo izdelavo panja.

Ko je določeno satje, je lažje skonstruirati optimalen panj, kakršnega zahteva sodobno čebelarstvo. Potrebno je še zadovoljiti zahtevi po lahkem in hitrem sestavljanju vseh delov panja v vseh možnih kombinacijah ter omogočiti uporabo preostale čebelarstva opreme in pribora, izdelati univerzalno podnico ter končno čim bolj olajšati čebelarjevo delo in njegova opravila v čebelnjaku.

V opisanem panju so vse zahteve sodobnega in smotrnega čebelarstva rešene ustrezno. Upoštevano je vse, kar je do danes odkrila čebelarstva znanost, odstranjen pa so vse pomanjkljivosti, ki so se doslej pojavile pri praktični uporabi panjev z nizkim satjem.

Panj omogoča čebelarjenje z več maticami, ki se je pri varoozi izkazalo kot edino uspešno. Moramo se zavedati, da je varooz tu, in če želimo uspešno čebelariti, je pač potrebno tudi njej prilagoditi način čebelarjenja.

Panj, ki ga priporočamo, je narejen za tri čebelje družine, to je za osnovno in dve pomožni, kar pomeni, da moramo imeti tri matice. Pri uporabi tega panja nas težko kaj preseneti, saj imamo vedno na voljo rezervne matice, poleg tega pa osnovno družino oskrbujejo z zalogo kar tri matice. So pa še druge prednosti. Rezervne družine je razmeroma lahko sestavljati, še lažje pa jih je vzdrževati. Višek rezervnih družin lahko odstopimo drugim čebelarjem, kar omogoča soliden zaslužek.

Z majhno podnico oddelimo naklado z dvema pomožnima družinama. Ob donosu snamemo pomožne družine in jih postavimo poleg osnovnih.

Pčela, št. 9, Zagreb 1988

Prevedla: I. Ogrin

Iz društvenega življenja

SPOŠTOVANI TOVARIŠ MILAN KNEŽEVIČ!

Zelo nas je razveselil vaš odgovor na naše »odprto pismo«, ki smo ga poslali direktorju Medexa, tov. Alešu Mižigoju. Z odgovorom ste nam iz prve roke, kot pred-

sednik Republiškega komiteja za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano razjasnili marsikatero vprašanje, ki smo si ga zastavljali in na katerega od tovariša Mižigo-